

KLEINSCHALIGE REKREATIE EN DE NATUURBESCHERMING

Frans Bouwers

Wat is de visie van de natuurbescherming op het fenomeen kleinschalige recreatie? Om die vraag te kunnen beantwoorden, is het noodzakelijk enig inzicht te hebben in wat onder het begrip kleinschalige recreatie verstaan moet worden. Het blijkt dat daarover nogal wat verwarring bestaat. Het begrip kan op tweeërlei wijze worden omschreven, nl. naar recreatievormen en naar de accommodatievormen, aldus de konsulent openluchtrecreatie in Friesland.

In het eerste geval worden er meestal die vormen van recreatie onder verstaan, die als zodanig een gering ruimtebeslag vergen en een geringe uitstraling hebben op de omgeving. Het zijn meestal die recreatievormen die zich afspelen in gebieden waar de hoofdfunctie niet recreatie is. Het gaat dan om gebieden, die mede gebruikt worden door de recreant, op een extensieve wijze. Uit dat extensieve karakter vloeit een belangrijke randvoorwaarde voort, nl. dat van de omvang van het gebied waarin de kleinschalige recreatie plaatsvindt. Iemand die kleinschalige recreatie bedrijft (fietsen, wandelen, paardrijden etc.) doet dat veelal in de verwachting dat hij of zij dat niet met massa's mensen doet. Men wil in meerdere of mindere mate het gevoel hebben, dat men op een rustige wijze van de omgeving kan genieten.

Uit het voorgaande wordt duidelijk dat kleinschalige recreatie van extensief toch intensief kan worden, als teveel mensen van een klein gebied gebruik moeten maken. Dan worden gebieden die zich lenen voor recreatief medegebruik al snel 'overlopen', wordt er geen 'rust' meer ervaren en treedt erosie van het gebruikte gebied op.

Naar accommodatievorm hebben we het bij kleinschalige recreatie vaak over voorzieningen die weinig ruimte vragen en een laag inrichtingsnivo kennen, (natuurkampeertreinen, picknickplaatsen/dagcamping in het landelijk gebied, natuurpad etc.). Het zijn daardoor accommodaties, die zich over het algemeen gemakkelijk voegen in het landelijk gebied en daardoor het soort voorzieningen die voor de kleinschalige recreatie een belangrijke rol spelen. Overigens: veel van deze voorzieningen op korte afstand bij elkaar levert toch weer grootschalige recreatie op: in een dichtbevolkt gebied moet derhalve voldoende capaciteit aanwezig zijn over een relatief grote oppervlakte.

Maatschappelijke aspecten

Na deze 'plaatsbepaling' kan nader worden ingegaan op de vraag of 'de natuurbescherming' zonnig een visie moet hebben op 'de kleinschalige recreatie'. Het antwoord daarop kan de lezer hoop ik aan het eind van deze bijdrage zelf formuleren. De volgende aspecten kunnen een rol spelen.

« Toenemende vrije tijd

Het is een maatschappelijk gegeven, dat de hoeveelheid vrije tijd per individu nog steeds toeneemt. Hoewel het niet zo is, dat daarvoor extra recreatieve voorzieningen noodzakelijk zijn, tekent zich wel de tendens af, dat bestaande mogelijkheden voor (kleinschalige) recreatie steeds vaker over het jaar benut worden. Recreatie (herscheping) dient niet alleen meer om fit te worden voor de uitoefening van je baan, maar wordt ook steeds meer doel op zichzelf.

» Toenemende individualisering

De rigoreuze 'gezinsverdunding' van de laatste decennia brengt met zich mee dat de gezinsverbanden lossen worden. Er wordt dan ook steeds minder in

groepsverband gerecreëerd. Er valt een toenemende behoefte waar te nemen aan mogelijkheden voor individuele vormen van recreatie, die zich veelal manifesteren als kleinschalige vormen van recreatie.

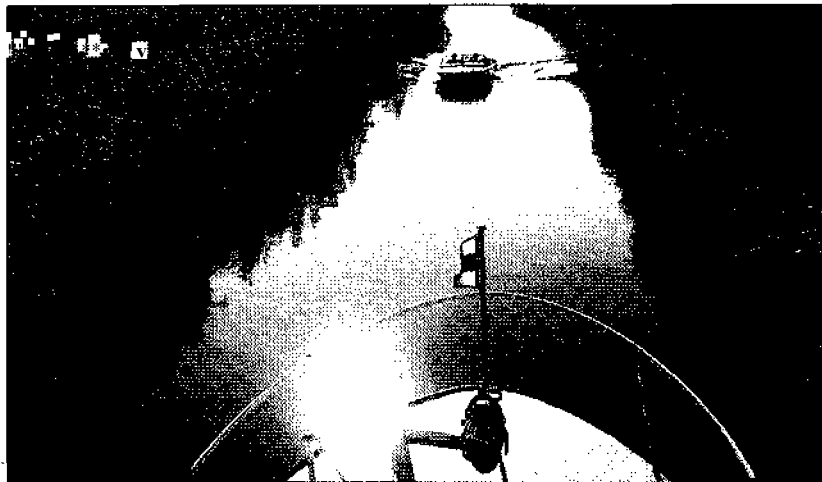
■ Afwisseling

Steeds groter wordt de behoefte aan afwisseling in de beleving van de vrije tijd. Vakantie-activiteiten, waarvoor vroeger een beperkte groep naar het buitenland ging, wil men thans ook in het eigen land kunnen beoefenen. Te denken valt aan de toegenomen belangstelling voor de 'lange afstand wandelpaden', het kanovaren (zgn. kleine watersport), langlaufen etc. Deze actieve recreatievormen worden vaak ook gemotiveerd door de behoefte om de (opnieuw) ontdekte schoonheid van het eigen land, de eigen omgeving te verkennen en te beleven.

■ Kommerde

De toegenomen behoefte aan kleinschalige recreatievormen is vooral interessant voor de beleidsmakers op het gebied van de recreatie. Immers, ook de kleinschalige recreant heeft middelen te besteden en is daardoor interessant voor de werkgelegenheid en regionale economie. En nationaal-economisch voor het weer in balans brengen van onze reis-verkeersbalans.

Opengooien betekent hier aanraking van kwetsbare oevers

J oeneniaie wie tija beteket valakreëren

Dilemma

Uit het voorgaande kan worden afgeleid, dat de recreatieve druk op het landelijk gebied eerder toe dan af zal nemen. Dit betekent verdergaande rustverstoring, erosie, bodemverdichting, afname van de soortenrijkdom, watervervuiling etc. Dus: meer natuurgebieden dicht, relatiotagebieden zo ontoegankelijk mogelijk maken en houden etc. Steeds meer is 'de natuurbescherming' duidelijk geworden, dat dat niet de methode is. Steeds scherper is ook duidelijk geworden dat bewustwording 'bewuste beleving' tot gevolg heeft. Niet voor niets wordt door sommigen de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee wel de beste VVv van ons land genoemd. Steeds meer is ook het dilemma aanwezig van de keuzes die gemaakt moeten worden tussen veiligstelling van natuurwaarden en de mate waarin het publiek daarvan moet kunnen genieten. Immers, natuurbescherming als zodanig is een maatschappelijke functie, waarvoor onze samenleving geld over heeft. Met dat geld moet de doelstellingen zo veel mogelijk recht worden gedaan. Daar staat tegenover dat steeds meer mensen beweren dat van de door de samenleving betaalde en veilig gestelde waarden genoten moet kunnen worden.

Draagvlak

Dat veel kleinschalige recreatievormen mede voortkomen uit de toenemende behoefte om te kunnen genieten van de (opnieuw ontdekte) specifieke schoonheid van ons land is reeds duidelijk geworden. Dit kan op zichzelf heel positief gewaardeerd worden. Het is in zekere zin de vrucht van vele jaren noeste arbeid in het bewustwordingsproces door velen die ten behoeve van de natuurbescherming werkzaam zijn. Vooral in een tijd, dat de middelen afnemen, dienen we ons te realiseren dat vele kleinschalige recreanten tevens (potentiële) natuurbeschermers zijn. En derhalve van belang voor het behoud en de vergroting van de steun, die het natuurbeschermingsbeleid uit de samenleving krijgt. Het is van belang, dat dit potentieel wordt vastgehouden en vorm krijgt.

Opengooien?

Nee. Althans niet ongenueanceerd. Wel dienen we ons een aantal dingen te realiseren:

1 Rustverstoring wordt veelal als meest bedreigende faktor aangevoerd als het gaat om veiligstelling van natuurwaarden. Voor die veiligstelling zijn andere factoren vaak *veelmeer* bepalend. Te denken valt aan vervuiling van water, bodem en lucht. Alleen, op die factoren hebben we onvoldoende greep, terwijl recreatie in natuurgebieden vaak veel gemakkelijker te reguleren is.

Met andere woorden: als alle andere randvoorwaarden om een natuurgebied te laten functioneren optimaal zijn, kan het gebied vaak een grotere recreatieve druk verdragen. Kleinschalige recreatie is daarmee slechts één van de bedreigende factoren.

2 Met een goede gebiedsgerichte voorlichting (géén wervingskampagnes) valt veel te verklaren. Uit de pedagogie is het bekend, dat wanneer een kind behandeld wordt alsof het dom is, het als volwassene ook

vaak dom wordt. Met andere woorden het publiek kan met goed gepresenteerde verklaringen vaak goed om gaan. Zo is het heel goed duidelijk te maken, waarom bepaalde gebieden slechts tijdelijk toegankelijk zijn. Er zijn naar mijn mening veel meer mogelijkheden dan thans worden gebruikt om bepaalde rustgebieden voor foeragerende vogels, of broedgebieden voor zeldzame roofvogels tijdelijk open te stellen. Tevens kunnen actieve vrijwilligers worden aangetrokken om excursies te begeleiden.

3 Daar waar mogelijk kunnen beherende particulieren en overheden tot grotere samenwerking met betrekking tot het recreatieve beheer komen. Te denken valt aan het gebied Oranjewoud in Friesland, en de landgoederen ten zuiden van de stad Groningen. Recreative zonering over de grenzen van het eigen bezit heen levert vaak

e een betere spreiding van de recreatieve druk met minder verstoring op;

e meer mogelijkheden voor de kleinschalige recreatie op, in de vorm van grotere lengtes wandel/fietspaden.

4 Door overheden worden vaak beleidsplannen voor de recreatie gemaakt. Daarin worden de bestaande mogelijkheden voor kleinschalige recreatie geïnventariseerd en wordt tevens aangegeven welke nieuwe mogelijkheden moeten worden geschapen. Dit beleid kan door de natuurbescherming vaak meer actief worden ondersteund. Nieuwe mogelijkheden voor kleinschalige recreatie (varen op de Hunze, bossen in Oost-Groningen en bij Leeuwarden) hebben op termijn een betere spreiding van de recreatieve druk tot gevolg.

Kleine watersport

